

MODERN ARAP ŞİİRİNDE "FASİH-AVAMCA" TARTIŞMALARININ GÖLGESİNDE "MEDİH"E KONU OLARAK "ARAP DİLİ"

Adnan Arslan*

Öz

Arap şiirinin kadim temalarından biri olan "medih", Cahiliye'den Modern'e tüm zamanlarda değişmez bir konu olarak şiirde yerini almıştır. Kimi zaman bir kabile reisinin, kimi zaman da bir şehrin övüldüğü bu "medhiye"lerden modern dönemde "Arap dili" de payını almıştır. Özellikle Mısır entelektüelleri arasında 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren süregelen ve zamanla kızışan "edebiyatta fasih-avam" tartışması Arap şiirine konu olmuştur. Napolyon'un 1798 yılında Mısır'ı işgali sonrası Arap modernizminin ortaya çıkışı ile halkçı ve reformist eğilimler bazı Arap aydınları arasında etkili olmuş ve halk dili olan Avamcanın yazı dili olarak kullanılmasına dair çağrılar yükselmeye başlamıştır. "Eski-yeni" ya da "fasih-avam" tartışmalarının gölgesinde bazı Arap şairleri teknolojik ve kültürel gelişmeler karşısında Arapçanın meziyetlerine ve yeniliklere uyum sağlayabilecek kapasitesine dair şiirler söylemişlerdir. Bu makalede, Arap şiirinde her ne kadar içerik olarak yeni bir konu olsa da aslında kadim bir tema olan "medih" in tezahürü

* Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Arap Dili ve Belâğati Ana Bilim Dalı, adnan.arslan@bilecik.edu.tr orcid.org/0000-0002-3989-6612.

olan bu tür şiirlerden öne çıkan üç tanesi tanıtılacaktır. Girişte tartışmalı konunun kavramsal boyutuna dair kısaca literatür bilgisi verilecek daha sonra Arap dilinin medhe mazhar olduğu bu şiirler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Arap Dili ve Belagati, Modern Arap şiiri, Medih, Arapça, Fasih

Abstract

The Arabic Language As A Subject of Praise (Madhiyya) In Modern Arab Poetry In The Shade of Disputes "Fusha/Ammiya"

The praise which one of the ancient themes of Arabic poetry has been included in poetry as an unchanging subject from all times. Some of these praises (madhiya) -which were sometimes praised a tribal head or a city- took their place in the Arabic language in the modern period too. The debate on formal (fusha)/ informal (ammiyah) in literature which has been continuing since the last quarter of 19th century especially among Egyptian intellectuals has been the subject of Arabic poetry. On the fact that uprising of Arab modernism after Napoleon's invasion of Egypt in 1789 and the popular and reformist tendencies have been influential among some Arab intellectuals and calls for the using of the informal language as the written language have started to rise. Some Arab poets have told poems about the Arabic language's capacity to adapt to technological and cultural developments. This paper will study the poems which are the manifestation of madhiyya which is already an ancient theme in Arabic poetry. In introduction, brief information about the conceptual dimension of the controversial subject will be given and then poems will be searched.

Keywords

Arabic Language and Rhetoric, Modern Arab Poetry, Praise, Arabic, Standart

GİRİŞ

Tüm dünya edebiyatlarında şiirdeki temalar benzerlik arz etmektedir. Hangi milletin ve dilin şiiri olursa olsun onda birilerinin methedildiği ya da yerildiği görülür. Aşk konulu şiirleri olmayan bir ülke edebiyatı düşünülmesi mümkün değildir. Kendini kuşatan dağlardan, ormanlardan, nehirler ve pınarlardan, nebatat ve hayvanattan bahsetmeyen bir edebiyat

olamaz. Güzelliğe meftun, aşka her an namzet, emelleri ve hayal kırıklıkları ömürlük, beklenti ve şikâyetleri daimi, sevince başka, öfkelenince bambaşka, alevli ateşleri ölüm ve firakla anlamış insan tabiatının şiirde gazel, hiciv, methiye, mersiye gibi temaları işleme duyu yumağı halindeki insanın fitratının gereğidir. Seviyorsa insan, sevdiğine "medhiye"; ama ölüp gidivermişse, acısından "mersiye"¹; nefret ediyorsa, rakibi ise "hiciv",² bir bakışın kıvılcımı ile tüm zerrati alev almışsa "gazel"; söz konusu namusu gibi vatanı, canı feda bayrağı ise "hamaset"; fani bir dünyadan tiksiniş, varlıktan iğrenmiş bir ruha inkılap etmişse "zühd"³ vs. tüm bu temaların tüm ulusların şiirlerinde "ana renkler" olarak yerini aldığını görülür.

1688'de İngiliz Devrimiyle başladığı belirtilen *Aydınlanma'nın*⁴, kendisini Batı'da hayatın her sahasında güçlü bir etkiyle hissettirmesi, onun etki alanının sadece kendi sınırları içerisinde kalmayacağını göstermiştir. Söz konusu etkinin İslam dünyası özelinde etki aşamasını ve gelinen noktayı ortaya koyma bakımından şu değerlendirme çarpıcıdır:

"Batı dünyasında bu gelişmeler yaşanırken, kendi gerçekliğinden şüpheye düşen Batı-dışı dünya, özellikle İslam dünyası, önce Batı gerçekliğini reddetmiş, daha sonraları ise "karşı olmak" tavrı, (konjonktürün de etkisiyle) taraf olmaya dönüşmüştür. Netice olarak, hem epistemolojik hem de metodolojik olarak bütün dinleri saded dışı bırakan pozitivizm İslam dünyasında gerek pratik endişeler, gerekse

¹ Ölünün arkasında ağıt yakma geleneğinin her kültürde var olduğu bilinmektedir. Batı'da bu gelenek Eski Yunan ve Latin edebiyatına kadar gittiği görülmektedir. Theokritos (İÖ 310-250) ve Moskhos (İÖ 150) gibi şairler ölmüş kişiler için ağıtlar yazmışlardır. Murat Seçkin, "Adonais: Ölü Bir Şair Şiire Nasıl "Yeni Bir Parlaklık" Kazandırır?" 86; 85-92. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/13558> (Erişim: 04.12.2018)

² Kaynaklar, Antik Yunan edebiyatında "satyre"yi hiciv anlamında kullandıklarına işaret etmektedir. Yüksel Baypınar, "Hiciv Kavramı Üzerine Bir İnceleme", 31. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1048/12644.pdf> (Erişim: 04.12.2018).

³ Kalbi Allah'ın dışındakilerden (mâsivâ) tamamıyla arındırmak anlamına gelebilen "zühd" konulu Arap şiiri araştırmaları için bkz: Metin Parıld, Ebu'l-Atâhiye Şiiri, (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2007); Şevki Dayf, Târîhu'l-Edebi'l-Arabi el-asru'l-Abbâsiyyi'l-evvel, 8. Baskı, C. II, (Kahire: Dâru'l-maârif, 1966), 399-413; Atilla Yargıcı, I. Abbasi Döneminde Zühd Şairleri, Nüsha, 19 (2005 Güz), ss. 57-68.

⁴ Sami Zariç, "Tarihsel Kökeninden Ükelere Göre Türlerine Aydınlanma Felsefesi (Çağı) Ve Türkiye Cumhuriyeti", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3/28 (2017), 35 (33-54).

arka plan bilgisinin azlığı (hatta yokluğu) nedeniyle büyük bir kabul görür. Bu kabul İslami duyarlılığı merkeze alan aydınlarda bile etkisini gösterir.”⁵

Osmanlı Devleti’nde Tanzimat Dönemi’nde fiili olarak başlayan Batılılaşma hareketlerinin nüvelerine benzer bir şekilde⁶ Napolyon’un 18. Yüzyılın sonlarında 1798’de Mısır’ı kısa süreliğine de olsa işgal etmesi bizdeki Tanzimat Dönemi’ne benzer etkiler bırakmıştır.⁷ “Avrupa’nın maddi terakkisini alalım.” derken, öyle olmamış ve o çizgide kalmamış; sanatta, edebiyatta hayatın her alanında Batılılaşma sereyan ve cereyan etmiştir.⁸ Bu alanlardan birisi de şüphesiz Arap dilidir. Arapça öğrenen herkesin malumudur ki Arapça, bir yazılan ve okunan resmi dildir ona da fasih (Standart) Arapça denilmektedir. Bir de halkın kendi arasında iletişim dili olarak kullandığı “avamca” (dialekt) vardır.⁹ Yazı ve edebiyat dili olarak da “avamca”nın kullanılması meselesi ise geçen yüzyılın Arap entelektüelleri arasında yaşanmış ses getiren bir tartışması olmuştur.¹⁰ Bu tartışma bir makalenin bilimsel çerçevesini zorlayacağından dolayı ilgili çalışmalara atıfta

⁵ Mehmet Akgül, “Modernleşme Çağında İslam Dünyasının Değişim Süreci Ve Din Anlayışında Yaşanan Kırılma (Bir Arka Plan Çözümlemesi)”, *Makâlât*, 1 (1999), 61.

⁶ Tanzimat dönemi hakkında ayrıntı için bkz: Mustafa Karabulut, “Tanzimat Dönemi’nde Osmanlı’nın Yenileşme Sürecine Bir Bakış”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 187 (2010 Ağustos).

⁷ Bülent Korkmaz, Modern Arap Edebiyatında Kadın Yazarların Doğuşu, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 54/1 (2014), 64.

⁸ Ecehan Somuncuoğlu, “On Dokuzuncu Yüzyılda Nahda Hareketi: Modern Arap Düşüncesinin Oluşumu, Kapsamı ve Sınırlar”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 3/1 (2015 Mart), 106.

⁹ Arap dilinin lehçeler ile imtihanı olarak değerlendirilmesi mümkün olan “Fasih-Avâm” çatışmasının tarihi arka planı hakkında ayrıntı için bkz: Aydın, T. (2015). “Standart Arapça ve Lehçe Tartışmaları”, *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 4; Mahmûd Tevfik. “el-Vakû’l-lugavî fi’l-Âlemi’l-Arabî fi dav’i heymeneti’l-leheceti’l-mahalliya ve’l-lugati’l-İngiliziyâ”, *Ruâ istratficyâ*, (2014); Adnan Arslan, “Modern Arap Romanında “Diglossia”, “Çiftdillilik”, Abdurrahman Münif Örneği”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27/2 (2018).

¹⁰ Fransızların Mısır’ı işgal etmesi ve onların çekilmesi sonrası Mısır’da İngilizlerin siyasi egemenlik kurması sürecinde Batılı güçler, Arapların yazı dili olarak fasih Arapçayı bırakıp halkın konuşma dili olan Ammiceyi kullanmalarına yönelik ısrarlı politikalar yürütmüşlerdi. Ammice gazeteler basılıyor, kitaplar yayımlanıyordu. Arap aydınlardan da “lehçe” lehinde sesler yükseliyordu. (Ma’luf, 16) Ancak Mahmut Şakir, Necip Mahfuz, Taha Hüseyin gibi önde gelen edebiyatçı ve aydınlar fasih Arapça yerine Ammicenin ikame edilemeyeceğini, bu çabaların açık bir biçimde emperyalizmin değirmenine su götürmek hükmünde olduğunu, asıl maksadın Arapların tarihi köklerini Ammice bahanesiyle, popülist söylemlerle koparma anlamına geldiğini ısrarla ifade ediyorlar, düşüncelerini ilmi platformlarda dile getiriyorlardı. Tahirhan Aydın, “Standart Arapça ve Lehçe Tartışmaları”, *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 4 (2015 Aralık): 107-119.

bulunarak¹¹ burada o tartışmalı dönemde fasih Arapçaya dair medhiyeler söyleyen şairlerin şiirleri biçim ve içerik bakımından incelenecektir.

1. MODERN ARAP ŞİİRİNDE "ARAP DİLİ"

1.1. Hafız İbrahim

Arapçanın, çağın yenilikleri karşısında dinamikliği konusu geçen yüzyılın başlarında tartışılan konulardan birisi olmuştur.¹² Bu tartışmada yerini alanlardan birisi de Mısırlı şair Hafız İbrâhim'dir (ö. 1932).¹³ İslam medeniyetinin belkemiği ve olmazsa olmazı olarak gördüğü Arap diline son derece önem veren Hafız İbrahim, Kahire Temyiz Mahkemesi hakimi Welmour Selden'in avamca denilen halk Arapçasının da edebiyat dili olarak kullanılması gerektiği yönündeki düşünceleri karşısında tepkisini dile getirmek üzere "el-Lugatu'l-Arabiyye" başlıklı kasidesi şöret bulmuştur.¹⁴

Arap dilinin Arapların hayatına yeni giren teknolojik terkip ve kavramların karşılığını vermekte zorlanmayacağını ifade etmek maksadıyla kaleme alınan bu kaside, kısalığına rağmen uzun hakikatleri ihtiva etmesi, şairin Arapçayı konuşturarak Araplardan sitem ettirmesi, çarpıcı ve etkileyici üslubu ile güçlü bir mesaj vermesi ve Arap dili söz sanatlarını ustaca kullanmasından dolayı takdirle karşılanmış ve beğeniye nail olmuştur. 16 beyitlik bu kasidede Araplara karşı Arapçanın sitemi üzüntü vericidir:

1. رجعت لنفسي فاتهمت حصاتي *** وناديت قومي فاحتسبت حياتي
2. رموني بعقم في الشباب وليتني *** عقت فلم أجزع لقول عداتي
3. وولدت فلما لم أجد لعرائسي *** رجالاً وأكفاءً وأدت بناتي
4. ووسعت كتاب الله لفظاً وغاية *** وما ضقت عن آي به وعظات

¹¹Mustafa İbiş, *Arap Dilinde Âmmice Ve Fushâ Tartışmaları*, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2015); Sejfidin Haruni, *Arap Dilinin Tarihi Ve Arapçada Diglossia Olgusu*, (Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2010).

¹²Bedrettin Aytaç, "Selame Musa ve Arap Dili Üzerine Görüşleri," *Nüşa* (2001 Yaz); Bedrettin Çetiner, "Arap Aleminde Fasih Dil-Ammi Dil Mücadelesi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 1995. (345-361).

¹³Şairin hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Ahmet Yıldız, Hafız İbrahim'in Şiirlerinde Türk İmajı, http://isamveri.org/pdfdrq/D02907/2018_25/2018_25_YILDIZA.pdf (Erişim: 03.12.2018); Ahmed Ubeyd, *Zikru's-Şa'irayn: Şa'irü'n-Nil ve Emirü's-Şu'ara*, 1. Baskı,(Şam: el-Mektebetu'l-Arabiyye, 1351: 1933).

¹⁴Hüseyn Yazıcı, "Hafız İbrahim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1997, c. 15, s. 91.

5. فكيف أضيّق اليوم عن وصف آلة *** وتنسيق أسماء لمخترعات
6. أنا البحر في أحشائه الدر كامن *** فهل سألوا الغواص عن صدفاتي
7. فيا ويحكم أبلى وتبلى محاسني *** ومنكم، وإن عز الدواء، أساتي
8. أيطربكم من جانب الغرب ناعب *** ينادي بوأدي في ربيع حياتي!؛
9. أرى كل يوم في الجرائد مزلقاً *** من القبر يدنيني بغير أناة!!
10. وأسمع للكتاب في مصر ضجة *** فأعلم أن الصائحين نعاتي!!
11. أيهجرنى قومي عفا الله عنهم *** إلى لغة لم تتصل برواة!
12. سرت لوثة الإفنج فيها كما سرى *** لعابُ الأفاعي في مسيل فرات
13. فجاءت كتوب ضم سبعين رقعة *** مُشكَّلة الألوان مختلفات
14. إلى معشر الكتاب والجمع حافل *** بسطت رجائي بعد بسط شكاتي
15. فإما حياة تبعث الميت في البلى *** وتُبنتُ في تلك الرموس رفااتي
16. وإما ممات لا قيامة بعده *** ممات لعمرى لم يُقسُ بممات

1. Kendi kendime düşündüm de aklımı suçladım; seslendim milletime; ettim Allah'a havale
2. Genç olduğum halde beni kısırlıkla suçladılar; keşke kısır olaydım da kederlenmeyeydim düşmanlarımla konuşayaydım
3. İşte doğurdum; fakat kızlarıma denk uygun damatlar çıkmayınca gömdüm kızlarımı diri diri
4. Lafzan ve gâyeten ben Allah'ın kelamını omuzlamışım; ne mev'izeleri kaldıramamışım ne de ayetleri
5. O halde ben nasıl bir alete kelime bulmaktan aciz kalayım; nasıl yeni icatlara isim bulamayayım
6. Dalgıçlara hiç sordular mı ki incilerimi; zira ki ben, derinliklerinde gizli defineler olan bir ummanım
7. Ayıp size güzelliklerim zayi oluyor; eskiorum; hâlbuki sizde şifası ne kadar zor olsa da doktorlar var
8. Batıdan öten ve hayatımın baharında beni diri diri toprağa gömülme-me çağırın karganın sesi, size keyif mi sunar?
9. Her gün beni gazetelerde kabre doğru merhametsizce iten bir haber görüyorum.

10. Bil ki bağırınlar benim cenaze haberimi verenlerdir; Mısır'da yazarların gürültüsünü duyuyorum;

11. Beni kavmim terk mi ediyor; Allah affetsin onu ki beni ravileri olmayan bir dile tercih ediyor.

12. Tatlı suyun içinde yılan zehrinin sirayet ettiği gibi ecnebinin dili benim içimde sızıp gidiyor.

13. Farklı farklı renklerden müteşekkil sanki yetmiş katlı bir elbise gibi geldi.

14. Yazarlar topluluğuna şikâyetimi arz ettikten sonra ricamı sundum.

15. Ya ölüp gittikten sonra cesede can ruh üfleyen ve bu kabirlerde cesedimin parçalarını bitiren bir hayat

16. Ya da sonrasında kıyameti olmayan bir ölüm; öyle bir ölüm ki hiçbir ölümle kıyası olmaz onun

Hafız İbrahim bu kasidesinde teşhis sanatını kullanarak Arapçayı ko-
nuşturmaktadır. Arapların fasih Arapça'nın morfolojik özelliklerinden yararlanmayıp yeni kelimeler üretmeyişlerinin gayet edebi bir dille kınanmaktadır. Arap dilinin bir anne gibi gayet "doğurgan" bir potansiyele sahip olup dil enstitülerinin bu konuda ilgisiz davranmalarını şikâyet etmektedir. "Kızlarıma damat bulamadım sözü" ile Arap dilinin mevcut sözcük kapasitesinin geliştirilmediği kastedilmektedir. "Diri diri kızları toprağa gömmek" ifadesi ile Cahiliye Araplarının kızları diri diri toprağa gömmek âdetine işaret ettiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Arapça kendisinin Allah kelamına mazhar olduğunu, Kur'an'ın bu dille nazil olduğunu söyleyerek ne kadar zengin bir dilsel üstünlüğe sahip olduğunu ifade etmiştir. Kıyamete kadar tüm zamanlara ve coğrafyalara hitap eden Allah kelamının dili olan Arapçanın, Arapların son birkaç yüzyıldaki ihtiyaç duyacakları kavramsal ve terimsel altyapıyı karşılayacak olmamasının imkânı yoktur. O tarihlerdeki Arap entelektüellerinin basında, fasih Arapça aleyhindeki sözleri Arapçayı epey üzmüştür. Batıdan gelen "avamca" çağrılarının Arap yazarlar arasında da karşılık bulması şairin gözünde yıkıcı bir vefasızlıktır. Arap dilinin sahip olduğu zenginlik yeterli gelmiyormuş gibi Batı dillerinden geçme kelimeleri Arapların kullanmaları suyun içine yılan zehrinin kaçması gibi olmuştur. Yediden yetmiş herkesin ağzına dolanan İngilizce ve Fransızca menşeli kelimelerle tedavülde olan Arapça adeta can çekişmektedir.

Görüldüğü gibi sadece 16 beyitten oluşan kaside gayet kısa olmasına rağmen maalesef halen de devam etmekte olan bir çatışmada Arap dilinin maruz kaldığı tehlikeleri gözler önünde sermektedir.

1.2. Hamed b. Halife Ebû Şihâb

Birleşik Arap Emirlikleri'nin yetiştirdiği önde gelen şairlerinden olan Ebû Şihâb 1932 yılında B.A.E.'nin Acman eyaletinde dünyaya gelmiştir. Henüz dokuz yaşında iken şairliğe yatkın bir his dünyasına sahip olduğunu fark eden Ebû Şihâb, iş münasebetiyle dolaştığı Körfez ülkelerinde Arap şairlerle bir araya gelmiş ve şairliğini geliştirme imkânı bulmuştur. Genel itibarıyla Arap milliyetçiliği ve dini konularda şiirler söyleyen Ebû Şihâb 2002 yılında kalp krizi sonucu vefat etmiştir.¹⁵

Ebû Şihâb'ın söylemiş olduğu şiirleri arasında en çok beğenilenleri arasında Arap diline övgüler dizdiği medhiyesidir. Hafız İbrahim'den farklı olarak serbest şiirler söyleyen şairin Arap diline hitaben inşad ettiği söz konusu medhiyesi şu şekilde başlamaktadır:¹⁶

صانك الرحمن من كيد العدى لغة القرآن يا شمس الهدى
Ey Hidayet Güneşi olan
Kur'an lisanı!

*Rahman seni düşmanların tuzağından korumuştur.*¹⁷

Medhiyesine “Kur'an dili” nitelemesiyle başlayan şairimiz, Arap dilinin esas itibarıyla Kur'an'ın kendisi ile indirildiği dil olması itibarıyla değerli olduğu düşüncesindedir. Kur'an eğer “hidayet güneşi” ise bu güneşin ışıklarının yayılmasında vasıta ise şüphesiz Arapçadır. Allah Kur'an'ı düşmanlarının tezyiflerinden koruduğu gibi Arapçayı da korumuştur ve öyle de olmalıdır. Şairimiz Arapçanın bir dil olarak kaide ve kurallarının korunmasını “ilahi” irade ve muhafaza ile izah etmektedir. Arap dilinin “lahn”dan korunması şairimize göre Kur'an'ın tahriften korunmasının bir tecellisidir.¹⁸

¹⁵<https://www.almrsl.com/post/211650> (Erişim: 03.12.2018)

¹⁶ Şaire ait şiirlerin tamamına klasikten moderne geniş bir yelpazede Arap şairlerin divanlarını bir araya getiren www.aldivan.net adresli platformunda ulaşmak mümkündür. Bu çalışmada Ebû Şihâb'ın Arap dili hakkındaki methiyesine söz konusu internet sitesi kaynak olarak gösterilecektir.

¹⁷ Hamed b. Halife Ebû Şihâb, el-Lugatu'l-Arabiyye, erişim: 13 Mayıs 2019 <https://www.aldivan.net/poem969.html>

¹⁸ Arap olmayan unsurların İslamiyet'e girmesi ile birlikte Arap dilinde “lahn” denilen hatalar ortaya çıkmıştır. Lahn olgusu hakkında ayrıntı için bkz: Ergüven, Şehabettin, “Arap Dilinde

Kur'an Arapça nazil olduğu için bu dilin nahiv ve belagat özelliklerinin korunması Kur'an'ın muhafazası anlamına gelmektedir.

هل على وجه الثرى من لغة أحدثت في مسمع الدهر صدی
Var mı ki yeryüzünde
böyle bir dil?

Çağların kulağında bırakmıştır sadasını.¹⁹

Şairimiz haklı olarak Arap dilinin asırlardan beri gramer ve söz sanatları bakımından kökeninden bir şey kaybetmeden bugünlere kadar gelmesini medhe şayeste bulmaktadır. Hakikaten de Arapçanın dışında asırlardan beri edebi dil olarak kullanılan ve konuşanları tarafından klasik metinleri anlaşılabilen bir dil pek nadir olarak bulunmaktadır.²⁰

Şair, Arap dilinin meziyetlerini sayarken şiirin ilk kıtasında belirttiği gibi tekrar Arapçanın "din dili" oluşuna atıfta bulunmaktadır.

لغة قد أنزل الله بها بينات من لدنه وهدى
Allah'ın kendisi ile
Hidayeti ve mucizeleri indirdiği bir dil

ما اصطفاك الله فينا عبثاً لا ولا اختارك للدين سدى

"Allah seni boşuna seçmiş değildir; din için seni seçmesi abes değildir."²¹

ifadeleri ile Arapçaya apayrı bir değer katan şeyin bu dilin teolojik yönü ile ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Şairin Arapçayı "din dili" olarak görüşünü tekrar etmesi, şiirin akıcılığına ve güçlü bir düşünce ortaya koyuşuna zarar vermiş gibi gözükmemektedir.

Ebü Şihâb, Arapların kendi hüviyetlerini koruyabilmesini ancak Arapçanın muhafaza edilmesinde görmektedir. Arap dili cesedi ayakta tutan ruh gibi Arapların milli kimliğini ayakta tutacak en mühim bir unsurdur:

هو روح العرب من يحفظها حفظ الروح بها والجسدا

Lahn'ın Ortaya Çıkışı Ve İlk Görüntüleri", Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 6/11 (2007); Arslan, Mehmet Nafi, "Klasik Arap Edebiyatında "Lahn" Konulu Rivayetler", Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 18 / 2 (Eylül 2018).

¹⁹ Ebü Şihâb, el-Lugatu'l-Arabiyye, erişim: 13 Mayıs 2019 <https://www.aldiwan.net/poem969.html>.

²⁰ Arapçanın dil özellikleri hakkında ayrıntı için bkz: Seydişehirli Mahmud Es'ad, "Arap Dili", sadeleştiren: Zafer Kızıklı, http://www.dinbilimleri.com/Makaleler/72723520_09040252.pdf (Erişim: 06.12.2018); İbrahim Usta, "Arapçanın Gelişimindeki Dış ve İç Etkenler", *Jasss*, 6/2 (2013 Şubat): (935-950); Ahmet Muhammed Kaddûr, Arap Dili ve Dil Fikri, Çev: Selahattin Bayram, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3/10 (2010 Kış): 369-375.

²¹ Ebü Şihâb, el-Lugatu'l-Arabiyye, erişim: 13 Mayıs 2019 <https://www.aldiwan.net/poem969.html>.

O Arapların rubudur; kim ki onu muhafaza ederse

*Ruhu da cesedi de korumuş olur.*²²

Şairimize göre, Arapçanın muhafaza edilmesi hususunda siyasi otoritelerin başı çekerek toplumsal bir hassasiyette öncü olmaları gerektiğine vurgu yapılmalıdır :

يا ولاة الأمر هل من سامع حينما أدعو إلى هذا النداء

Ey karar sahipleri! Bu davete çağrıda bulunduğumda

*Beni dinleyecek yok mu?*²³

1.3. Vedi' Akl

1882 yılında Lübnan'ın Muallaka bölgesinde doğan Akl, Arap dili ve edebiyatı bölümünü bitirdikten sonra bir süre Arapça öğretmenliği yapmış, sonrasında ise Lübnan'da muhtelif gazetelerde editörlük ve yazarlık yapmıştır. Arkadaşlarıyla birlikte müstakil gazeteler çıkaran Akl, bu yıllarda söylemiş olduğu şiirlerini 1940 yılında divan haline getirmiştir. Tiyatro oyunları da kaleme alan şairimiz, mersiye, medih, gazel, ihvaniyat gibi klasik Arap şiirinin temalarının yanı sıra Lübnan ulusperverliği ve bağımsızlık gibi dönemin popüler konularında da şiir söylemiştir.²⁴ 1933 yılında vefat etmiştir.²⁵ Onun da Arap şiiri hakkında medhiye tarzı söylemiş olduğu aşağıdaki şiiri Arap dünyasında yakından tanınan şiirler arasındadır.²⁶ Anlaşılan Mısır'da o tarihlerde fasih Arapçaya karşı girişilen olumsuz kampanyalardan Lübnan aydınları da etkilenmektedir. Buna karşı şairimiz bir taraftan Arapçaya medhiyeler dizerken diğer taraftan Arapçayı koruma görevinin Arapların bir boyun borcu olduğunu ifade etmektedir. Kasidenin matlaı Arap dilinin diğer diller karşısındaki kıyas götürmez üstünlüğüne dair ilginç bir inşa cümlesi ile başlamaktadır:

لا تقل عن لغتي أم اللغات إنها تبرأ من تلك البنات

²² Ebû Şihâb, el-Lugatu'l-Arabiyye, erişim: 13 Mayıs 2019 <https://www.aldiwan.net/poem969.html>.

²³ Ebû Şihâb, el-Lugatu'l-Arabiyye, erişim: 13 Mayıs 2019 <https://www.aldiwan.net/poem969.html>.

²⁴<https://www.poetsgate.com/Poet.aspx?id=4570&type=cnt&typeid=9> (Erişim: 03.12.2018)

²⁵<https://www.poemhunter.com/-233/biography/> (Erişim: 03.12.2018)

²⁶ Şairin Arap dili hakkındaki şiiri çevrimiçi Arap şiir ansiklopedisi olan www.adab.com internet sitesinde yer almaktadır. Bu çalışmada söz konusu siteye atıfta bulunulacaktır.

Benim dilim içim "dillerin anası" deme!

*Şüphə yok ki Arapça; tüm bu kızlardan²⁷ beridir. لغتي أكرم أم لم تلد لذويها
العرب غير المكرّمات*

*Arap dili, Araplar için erdem ve faziletlerden başka
bir şey doğurmayan en değerli bir annedir.²⁸*

Şairimiz, Arap dilini üstün gösterebilmek için nahivdeki ifadesi ile "mu-faddal aleyh"e ihtiyaç duymuştur. Klasik Arap edebiyat eleştirmenlerinin üzerinde hassasiyetle durduğu gibi şiirini "zıtlık" (konstrat) içerecek şekilde nazm etmiştir. Anlaşılan Arap entelektüelleri arasında fasih Arapçaya karşı olumsuz tavrın ya da avamcanın edebi dil olarak kullanılmasına yönelik çağruların arkasında oryantalistlerin sinsi planlarının olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden şairin hedefinde Batı dilleri vardır:

ما رأّت للضاد عيني اثراً في لغات العرب ذات التثغّات

*Benim gözlerim Arapçada, Batı dillerinde gördüğünü kekemelikten hiçbir eser
görmemiştir.²⁹*

Şair, geçmişte haclı seferleri benzeri bu zamanda da Fasih Arapçaya karşı arsızca bir saldırı olduğunu ifade etmektedir.³⁰ Bu kez bu saldırılar İbrahim Hafız'ın kasidesinde belirttiği gibi "Arapçanın yetersizliği" kisvesi altında yapılmaktadır. Ancak Arapça bu saldırılara karşı kendisini korumakta ve üretkenliğini de ispatlamaktadır:

هاجم الضاد فكانت معقلاً ثابتاً في وجهه كلّ الثبات

²⁷ Şair burada, "kızlar" ile diğer dünya dillerini kastetmektedir. Akl, şairane bir mübalağa ile Arapçanın üstünlüğünü ifade etmek için kullanılan "dillerin anası" yakıştırmasını dahi yersiz ve eksik bulmaktadır. Diğer dillerin Arapça ile her hangi bir şekilde kıyaslanması dahi ona göre isabetsiz olmuştur.

²⁸ Vedi' Akl, Lâ tegul an lugatı ummu'l-lugât, erişim: 13 Mayıs 2019 <http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=shqas&qid=71950&r=&rc=0>

²⁹ Vedi' Akl, Lâ tegul an lugatı ummu'l-lugât, erişim: 13 Mayıs 2019. <http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=shqas&qid=71950&r=&rc=0>

³⁰ Kahir ekseriyeti fasih Arapçayı destekleyen Arap aydınlarının avamcanın edebi dil olarak kullanılmasına karşı duruşları kanaatimizce Türkiye'de de etkili olmuştur. bu etkinin bir sonucu olarak Türk akademisinde avamcanın öğretilmesi ve akademik araştırmalar konu olması beklenen düzeye ulaşmamıştır. Türkiye'de avamcanın üniversitelerde ders olarak okutulması hususunda olumsuz yaklaşımın nedenleri hakkında bir araştırma için bkz: Adnan Arslan, "Türkiye'de Arap Lehçeleri Araştırmaları Ve Öğretilmesi Konusunda Olumsuz Yaklaşımın Nedenleri", *SSS Journal*, 4/14 (2018): 496-505.

*Arapçaya saldırdılar. Ancak o, Batı karşısında tam bir sebatla dik durmuş;
gururlu bir kale olarak kalmıştır.³¹*

Şair Ebû Şihâb'ın kaygılarına benzer bir tarzda Akl da, Arapların sömürgeci Batı karşısında milli hüviyetlerinin, varlıklarının teminatı olan fasih Arapçanın yara alması, onların tarih sahnesinden çekilmeleri anlamına gelecektir. Arapları Kur'an'a ve köklü tarihlerine bağlayan şey Arapçadır. Onun zayıflaması Arapların da izmihlale uğraması demektir:

إن يوماً تجرح الضاد به هو والله أيها العربُ حمى معقلكم ريكم من شر تلك النابتات
لكم يوم الممات

Ey Araplar! Rabbiniz sizi bu türedilerin şerrinden muhafaza eylesin.

Arap dilinin yara aldığı gün yemin olsun ki bu, sizin için ölüm gününüzdür.

SONUÇ

Sanayi devrimi ile açığa çıkan hammadde ihtiyacını karşılamak üzere gözünü dünyanın Doğusuna diken emperyalist ülkeler, işgal ettikleri toprakların sadece yer altı zenginliklerini değil, tarihi ve kültürel mirasını da sömürmek ya da imha etmek istemişlerdir. İşgallere maruz kalan Arap dünyası da bu tarihi imha planından hissesini almıştır. Kahire, Şam, Bağdat, Beyrut gibi Arap dili ve kültürü açısından önemli merkezlerde yapılan “avamca” çağrısı diğer Arap ülkelerinde de yankı bulmuştur. Arapların kökleri ile arasında köprü olan fasih Arapça aleyhindeki bu davetler nitelik ve nicelik bakımından önemli Arap aydınları tarafından tepki ile karşılanmıştır. Fasih Arapçanın sadece Araplar için değil tüm İslam dünyası için “hayat-memat” meselesi olduğu konusunda eserler kaleme almışlardır. Bu makale geçen yüzyılda Arapçanın korunması hususunda üzerine düşen sorumluluğu şiipleri ile yerine getirmek isteyen üç şairin Arap dili konulu şiirlerine değinmiştir. Mısır, Lübnan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nden olan bu şairlerin ortak özelliği yaşadıkları toprakların İngiliz ve Fransız işgaline maruz kalmasıdır. Onlar işgalin kültürel yönünün de olduğunu fark etmişler ve mücadelenin “Arap dili” sahasındaki yansımalarının “avamcaya çağrı” şeklinde olduğunu sezmişlerdir. Bugün gelinen nokta itibarıyla “ko-

³¹ Vedi' Akl, Lâ tegul an lugatî ummu'l-lugât, erişim: 13 Mayıs 2019. <http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=shqas&qid=71950&r=&rc=0>

nuşma ve iletişim dili" olarak olmasa da "edebi ve yazışma dili" açısından fasih Arapçanın zaferinden bahsetmek mümkündür. Bu zaferde, şiirlerinde Arapçaya medhiyeler dizerek milli bilincin oluşmasına ve Arap halklarının fasih Arapçanın etrafında kenetlenmelerine vesile olan Arap şairlerinin de katkısının olduğu kanaatimizdir.

KAYNAKÇA

- Akgül, Mehmet, "Modernleşme Çağında Çağında İslam Dünyasının Değişim Süreci ve Din Anlayışında Yaşanan Kırılma (Bir Arka Plan Çözümlemesi)", *Makâlât*, 1 (1999), s. 59-67.
- Arslan, Adnan, "Modern Arap Romanında "Diglossia", "Çiftkillik", Abdurrahman Münif Örneği", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27/2 (2018), s. 183-202.
- Arslan, Adnan, "Türkiye'de Arap Lehçeleri Araştırmaları Ve Öğretilmesi Konusunda Olumsuz Yaklaşımın Nedenleri", *SSS Journal*, 4/14 (2018), s. 496-505.
- Arslan, Mehmet Nafi, "Klasik Arap Edebiyatında "Lahn" Konulu Rivayetler", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 18 / 2 (Eylül 2018), s. 421-447.
- Aydın, Tahirhan, "Standart Arapça ve Lehçe Tartışmaları", *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 4 (2015), s. 107-119.
- Aytaç, Bedrettin, "Selame Musa ve Arap Dili Üzerine Görüşleri," *Nüsha* (2001 Yaz), s. 120-128.
- Çetiner, Bedrettin, "Arap Âleminde Fasih Dil-Ammi Dil Mücadelesi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 1995, s. 345-361.
- Dayf, Şevki, *Târihu'l-Edebi'l-Arabi el-asru'l-Abbâsiyyi'l-evvel*, 8. Baskı, (Kahire: Dâru'l-maârif, 1966).
- Ergüven, Şehabettin, "Arap Dilinde Lahn'ın Ortaya Çıkışı Ve İlk Görüntüleri", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6/11 (2007), s. 155-183.
- Haruni, Sejjidin, *Arap Dilinin Tarihi Ve Arapçada Diglossia Olgusu*, (Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2010).
- Kaddûr, Ahmet Muhammed, *Arap Dili ve Dil Fikri*, Çevçev: Selahattin Bayram, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/10 (2010 Kış), s. 369-375.
- Karabulut, Mustafa, "Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı'nın Yenileşme Sürecine Bir Bakış", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 187 (2010 Ağustos), s. 125-138.
- Korkmaz, Bülent, "Modern Arap Edebiyatında Kadın Yazarların Doğuşu", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54/1 (2014), s. 61-80.
- Mustafa İbiş, *Arap Dilinde Âmmice Ve Fushâ Tartışmaları*, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2015).

- Parıldı, Metin, Ebu'l-Atâhiye Şiiri, (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2007).
- Somuncuoğlu, Ecehan, "On Dokuzuncu Yüzyılda Nahda Hareketi: Modern Arap Düşüncesinin Oluşumu, Kapsamı ve Sınırlar", Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 3/1 (2015 Mart), s. 103-120.
- Tahirhan Aydın, "Standart Arapça ve Lehçe Tartışmaları", *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 4 (2015 Aralık), s. 107-119.
- Tevfik, Mahmûd, "el-Vaku'l-lugavî fi'l-Âlemi'l-Arabî fi dav'i heymeneti'l-leheceti'l- mahalliya ve'l-lugati'l-İngiliziyya", Ruâ ıstratıcıyyâ, (2014).
- Ubeyd, Ahmed, Zikruş- Şa'irayn: Şa'irü'n-Nil ve Emirüş-şu'ara', 1. Baskı, (Şam: el-Mektebetü'l- Arabiyye, 1351/1933).
- Usta, İbrahim, "Arapçanın Gelişimindeki Dış ve İç Etkenler", *Jasss*, 6/2 (2013 Şubat), s. 935-950.
- Yargıcı, Atilla, "I. Abbasi Döneminde Zühd Şairleri", *Nüşa*, 19 (2005 Güz), s. 57-68.
- Yazıcı, Hüseyin, "Hafız İbrahim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1997, Cc. 15.
- Zariç, Sami, "Tarihsel Kökeninden Ülkelere Göre Türlerine Aydınlanma Felsefesi (Çağı) Ve Türkiye Cumhuriyeti", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3/28 (2017), s. 33-54.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

- Ahmet Yıldız, Hafız İbrahim'in Şiirlerinde Türk İmajı, 03.12.2018)
- Murat Seçkin, "Adonais: Ölü Bir Şair Şiire Nasıl "Yeni Bir Parlaklık" Kazandırır?", 86; 85-92. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/13558> (Erişim: 04.12.2018)
- Seydişehirli Mahmud Es'ad, "Arap Dili", sadeleştiren: Zafer Kızıklı, http://www.dinbilimleri.com/Makaleler/72723520_09040252.pdf (Erişim: 06.12.2018);
- Yüksel Baypınar, "Hiciv Kavramı Üzerine Bir İnceleme", 31. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1048/12644.pdf> (Erişim: 04.12.2018).
- http://isamveri.org/pdfdrg/D02907/2018_25/2018_25_YILDIZA.pdf (Erişim: 03.12.2018);
- <https://www.almrsl.com/post/211650> (Erişim: 03.12.2018)
- <https://www.poemhunter.com/-233/biography/> (Erişim: 03.12.2018)
- <https://www.poetsgate.com/Poet.aspx?id=4570&ctype=cnt&typeid=9> (Erişim: 15.05.2019).